

ANNO DOMINI MXLVI.

GREGORIUS PAPA VI

NOTITIA HISTORICA.

(Apud Eggs, Pontificium doctum, pag. 310 seqq.)

Gregorius VI Romanus, Gratianus antea vocatus, A monachus Benedictinus, Petri Leonis eximie nobilitatis viri filius, sancte Romanæ Ecclesiæ archiepiscopus, cardinalis S. Joannis ante portam Latinam, exactis tribus sacri throni usurpatoribus, ut supra diximus, cleri et populi Romani suffragiis acclamatus est summus pontifex ipsis Kalendis Maii anno salutis 1045.

Hic vere germanus ac legitimus pontifex a sanctissimis iisque doctissimis ejus temporis viris habitus est, nempe ab Hildebrando, postea Gregorio VII, et a Petro Damiani, aliisque his similibus viris, simoniacorum hostibus implacabilibus. Non enim Gregorius ambitione, sed zelo pietatis (mediante licet pecunia) persuasit pseudopontificibus ut a sancta sede recederent: quare Romani cives ac præsertim clerus illum, tanquam Ecclesiæ Dei liberatorem, præstiti beneficii memores, in summum pontificem elegerunt. Et Gregorius ipse VII, in concilio Romano, anno redemptionis nostræ 1080 celebrato, agnoscit Gregorium hunc legitimum pontificem: imo et Glaber, ejus plane temporis auctor (quippe qui ad ipsius Gregorii electionem stylo pervenit), summopere Gregorium VI laudat, atque hæc post Benedictum ejectum dicit: *Tunc cum consensu totius Romani populi, a quo ex præcepto imperatoris ejectus est a sede Benedictus, et loco ejus subrogatus est vir religiosissimus ac sanctitate perspicuus Gregorius, natione Romanus, cujus videlicet bona fama, quidquid prior sædaverat, in melius reformavit.* Ipse quidem Petrus Damiani, mox ut audivit Gregorii exaltationem, et quidem canonicam, ad ipsum scribens, eidem congratulatur quod Ecclesiæ Dei per ejus electionem sordibus expurgatis primum decorem sit consecuta. Ut proinde nullum legitimi ejus ingressus sit dubium.

Sed quænam Gregorius creatus omnium consensu pontifex egerit videamus. De ipso Guillelmus Malmesburiensis, qui paulo post floruit ac scripsit, hæc habet, etiam ab aliis cætantis scriptoribus contestata: *Erat papa Gregorius VI, antea dictus Gratianus, magnæ religionis et severitatis: is ita Romani apostolatus statum per incuriam antecessorum suorum diminutum invenit, ut, præter pauca oppida Urbi vicina, et oblationes fidelium, pene nihil haberet quo sustentaret. Civitates et possessiones in longinquo positæ, quæ ad jus Ecclesiæ pertinebant, a prædonibus ablatæ; tramites publici et strata viarum per totam Italiam a latronibus stipabantur, ut nullus peregrinus nisi cum majori manu impune transiret: fervebant locis semitis insidiatorum examina, nec inveniebatur viator quo colludium evaderet, ita in vacuum sicut in pecuniosum surebatur; nec supplex habere gratiam, nec resistens pati poterat violentiam. Cessatum est ab omni provincia Romam iter aggredi, quod mallet quilibet per domesticas ecclesias nummos suos dividere, quam latrunculos propriis laboribus pascere. Quid in Urbe, unico olim sanctitatis habitaculo? ibi in medio foro sicarii vagabantur, genus hominum insidum et*

versutum: si quis semitarum observatores aliquo transisset artificio, capitis scilicet periculo apostoli ecclesiam videre cupiens, in sicarios incidens, nullo modo sine substantiæ vel salutis dispendio domum revertebatur. Super ipsa corpora sanctorum apostolorum et martyrum, supra sacra altaria gladii nudabantur, et oblationes ardentium, vix dum appositæ, de manibus abripiuntur, abreptæ in comestiones et scortorum abusiones consumebantur. Tantorum malorum heu! turbo Gregorii papatum offendit. Quid igitur? Ille primo leniter, magis amore quam terrore, cum subjectis agere, delinquentes verbis plusquam verberibus premere: urbani a peregrinorum infestatione, a rapina suorum cessarent: aliorum esse contra naturam, ut ille qui communi vesceretur aere, non communi frueretur pace; Christiano inter Christianos libere, quo liberet, progrediendum, dum omnes sint ex uno famulatio, omnes unius sanguinis conjuncti coagulo, redempti pretio; alterum contra Dei mandatum, quod præcepit ut qui altari deserviunt, de altari vivant: præterea domum Dei decere esse domum orationis, non speluncam latronum, non gladiatorum conventiculum: permitterent oblationes transire in usus sacerdotum vel in expensas pauperum; provisorum se illis paterne, quos egestas ad rapinas compelleret, ut aliquo honesto officio stipem haberent: quos cupiditas exagitabat, ipsi sibi pro Dei timore et sæculi honestate modum ponerent. Invasores ecclesiastici patrimonii mandatis et epistolis invitavit ut aut indubita redderent, aut se jure illa tenere in senatu Romano probarent: si neutrum facerent, Ecclesiæ membra se non esse cognoscerent, qui capiti Ecclesiæ, beato Petro et ejus vicario insultarent.

Talia frequenter concionatus Gregorius, cum parum aut nihil apud obstinatos animos proficeret, superioribus remediis inveterato morbo occurrere statuit; cauterio itaque excommunicationis omnes ab Ecclesiæ corpore removit, vel qui talia facerent ipsi, vel qui facientibus non contrairerent, cum possent, vel denique qui taliter agentibus convivio vel etiam alloquio participarent. Hæc ille pro suo officio satis habebat, sed pene in perniciem versa sedulitas: maligni illi levi admonitione perstricti, contra furere, minis auras territare, muros Urbis armis circumsonare, adeo ut pene papam interimerent. Itaque ferro abscissionis utendum judicans, arma undecunque et equos conquistavit, milites conscripit, equites adornavit, ac ante omnia basilicam Vaticanam præoccupans, raptos oblationum vel extinxit, vel effugavit; inde fortunam sibi aspirare, propitio Deo, videns, longius progreditur, iisque qui resisterent occisis, prædia omnia, castella et oppida multis temporibus amissa, sed recuperata, in antiquum jus reformavit. Quo factum ut pax et publica tranquillitas, per multorum scynitiam exsulans, auctore Gregorio in patriam revocata sit: tum securi peregrini insuetas viarum terebant orbitas læti per Urbem antiquis oculos pascebant miraculi cantantes donis factis repatriabant. Quirites inter rapto vivere assueti, sanguinarium vocant illum,

indignum esse qui Deo offerret sacrificium, tot cœdium conscius. Et, ut fieri amat quod morbus obloquii serpat in omnes, ipsi etiam cardinales argumenta probabant. Hæc Malmesburiensis, et cum eo alii qui illo ævo florere scriptores.

Cum igitur Gregorius, zelo justitiæ commotus, graves de latronibus, sicariis et viarum grassatoribus pœnas sumeret, Romani, qui hujus sacrilegæ rapinæ participes erant, offensi, Henricum III cognomento *Nigrum*, falsis querelis circumventum, ut in Italiam adversus Gregorium, specie extirpandæ simoniæ, qua thronum apostolicum occupasse accusabatur, descenderet, nuntiis, litteris, precibus sollicitarunt. Res quomodo se habuerint, Leo Ostiensis, monachus Benedictinus, gravis auctor (*lib. II, cap. 78*), diserte narrat his verbis : *Jam duobus annis et mensibus octo prædictus archipresbyter (cui Gregorii nomen in papatu est inditum) apostolicæ sedi præsiderat, cum Henricus imperator, Conradi filius, tot de Romana et apostolica sede perturbationibus auditis, cœlitus inspiratus, anno Domini 1047, Italiam ingrediens, Romam accelerat. Qui de tanta hæresi sedem apostolicam desiderans expurgare, Sutrii perstitit, et, super tanto negotio deliberaturus, universale ibi episcoporum concilium fieri procuravit. Misit ergo ad omnes, et magna inibi episcoporum, abbatum ac religiosorum virorum multitudine congregata, Romanum quoque pontificem, qui eidem concilio præsideret, decenter invitat. Quid multa? Concilio habito, synodicalis canonicisque sententiis convictus Gregorius Simoniacus, sponte sua e sede desiliens, pontificalibus se infulis exuit, et, terræ prostratus usurpati, honoris indulgentiam sibi concedi humiliter petit. Leoni consonant abbas Desiderius Cassinensis (*lib. III Dialog.*), Hermannus Contractus, et Sigebertus (*in Chronicis*).*

Hæc vero an legitime et canonice acta, dubium. Stant undique patroni : Henrico Cæsari, homini laico, nullum jus fuisse causam summi pontificis cognoscendi certum est : nec sane ipso Henricus cognoscere aut judicare tentavit, sed coacta synodo Patribus cognoscendam remisit. Unde Gregorium ad se venientem honorifice excepit, ut testantur Hermannus Contractus, Otho Frisingensis, ipseque Leo. Gemina tamen intercessisse videtur simonia : prima, quod media pecunia controversia ecclesiastica sit decisa ; secunda, quod sacræ facultates, et Petri patrimonium cum scandalo totius orbis fuerit profusum pseudopontificibus, seu invasoribus ab homine privato, Gratiano scilicet, qui nullo poteratur jure. Excusat tamen salvatque Gregorium, omnia hæc zelo pacis, religionis, et unionis amore fuisse perpetrata ; et, quod caput est, populus plausit Romanus, qui bonum opus religioso laudavit elogio, Gregorium extollendo ac salutando *ut liberatorem Ecclesiæ e manibus trium tyrannorum*. Accedit quod Gregorius in illa synodo non fuerit judicatus neque depositus, sed ipse, zelo suo non deficiens, se sponte abdicaverit, cum videret non aliter pacem, quam unice exoptaverat, Ecclesiæ posse restitui ; nam Benedictus usurpato throno exactus, nova semper cum complicibus moliendo, occasionem captabat iterum rapiendi pontificatum, ut videbimus in Vita Damasi II.

Sponte vero, non coacte, pontificatu cessisse Gregorium, testis est Otho Frisingensis (*lib. VI, cap. 32*), cujus verba hæc sunt : *Quem rex primo, ut decuit, honorifice suscepit, postmodum autem, collecto episcoporum conventu, a pontificatu per nota Simoniacæ cedere persuasit. Idem asserit Hermannus Contractus in Chronico : Henrico Regi in Italiam venienti Gratianus papa, quem Romani expulsis prioribus statuerant, Placentiæ obvians, honorifice suscipitur ; qui tamen postmodum apud Sutrium in synodo non invitatus pastorale officium deposuit. Id ipsum sentiunt Baronius, Ciaconius, Oldoinus ac Monumenta Salsblasia mibi liberaliter communicata in hæc fere*

verba : Porro Gregorius VI, stabilito utcumque pontificatu, ut Romanæ Ecclesiæ pacem diu concupitam conciliaret, utque aliis tribus, qui sanctam sedem invaserant, memorabili exemplo præiret, Sutrium ad preces Henrici profectus, in pleno concilio ibidem celebrato, se ipsum sponte pontificatu, quem annis duobus ac mensibus octo laudabiliter rexerat, abdicavit. Factum id esse anno salutis 1047 scribit Palatinus in Vita : alii etiam diem addunt trigesimum Decembris.

De obitu Gregorii et loco ubi is contigerit, major nascitur difficultas propter historicorum variationem. Certum est post ejus abdicationem et electionem Clementis II Henricum Cæsarem in patriam remeantem duxisse secum Clementem pontificem, timens ne in hominem Germanum Romani aliquid molirentur. Duxit etiam secum Gregorium exactoratum, ne, ipso præsentem, Romæ quid sinistri tentaretur aut innovaretur, teste Frisingensi (*lib. VI, cap. 32*), ubi clare dicit Gregorium ab Henrico trans Alpes in Germaniam abductum, eumque honoris gratia secutum esse Hiltprandum, qui postea Gregorius VII emerit. Idem testatur ipse Gregorius VII in concilio sub annum 1080 Romæ celebrato, in quo sic locutus memoratur : *Vos enim scitis quia non libenter ad sacrum ordinem accessi, et invitus ultra montes cum domino papa Gregorio abii, etc.* Certum igitur est Gregorium Roma abductum fuisse ; an vero redierit ? quomodo ? aut quando ? incertum.

Unus Willelmus Malmesburiensis, quem sequitur Platina, scribit Romæ morbo consumptum decessisse, postquam Ecclesiam ferro et igne a latronibus purgasset. Et cum a vulgo eapropter *homicida et sanguinarius* vocitaretur, ipsique cardinales argumenta populi non improbare viderentur, hos ad se vocatos gravibus verbis castigasse, ac inter alia hæc ad eos dixisse : *Ut scire possitis, rectene an perperam fecerim purgando a latronibus Ecclesiam, ponite, ubi decessero, exanime corpus meum ante fores ecclesiæ rectibus obseratæ : si divino nutu Ecclesia patuerit, judicabitis me Christiana dignum sepultura ; sin secus acciderit, projicite me quorsum libuerit, damnatumque putate.* Fecere mandata cardinales, suspensa mente rei exitum opperientes : cum ecce repentini turbinis vi obserata ecclesiæ ostia patuere, ipsumque corpus stupentibus cunctis in medium templi introlatum est. Hæc quidem auctor Anglus, quæ tamen peritis non admodum probantur. Credunt enim non infimæ notæ scriptores, veterum traditionibus inhærentes, Gregorium vel Cluniaci, quo se cum Hiltprando receperat, vitæ reliquum transe-gisse, ibique sancte mortuum sepultum fuisse ; vel certe exulem in ipsa Germania, quo a Cæsare, ne Clementi electo negotium facesseret, abductum diximus, defunctum esse. Audi Baronium hæc ipsa *ad annum 1044, n. 15, non sine scrupulo ponderantem : Quæ circumferuntur de Gregorii obitu, miraculoque ad januas S. Petri sponte reclusas ad suscipiendum ejus cadaver facto haud apud omnes sibi fidem conciliant, quod scilicet non Romæ, sed in Germania, ubi exsul agebat, defunctus esse dicatur. Sed nec nos adeo constanter ea de miraculo suadendo proponimus : fides sit penes auctorem.* Nutant igitur omnia hæc in parte, nec quem facile sequaris habes. Sed nec illa quæ Ciaconius Platinam secutus subjungit, majorem fidem merentur. Scribit is Gregorium (quem nunquam Roma abductum putat) post Henrici reditum, collecto parvo exercitu, Clementem II Urbe expulsisse, jura et prædia recuperasse, cum Cæsare bellum gessisse, nec ab eo superatum esse. Confirmat sua dicta auctoritate Leonis Ostiensis, et constanter Romæ mortuum, ac, facto ante fores miraculo, in Vaticano sepultum scribit. Sed, pace tanti viri, hæc in Ostiensi minime leguntur, falsoque citantur, ut lustranti liquido constabit.